

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

březen 2002 / ročník 3

Cíle ekonomického vzdělávání

Ludwig von Mises

Zápas mezi dvěma systémy společenské organizace, svobodou a totalitou, bude v demokratických zemích rozhodnut ve volbách. Z dnešního pohledu se zdá, že výsledek ve Spojených státech ovlivní výsledek ve všech ostatních státech. Pokud se tato země nestane socialistickou, vítězství socialistů v ostatních částech světa nebude příliš významné.

Někteří lidé, mezi nimi mnoho nadšených intelektuálů, očekávají buď revoluční převrat komunistů, válku s Ruskem a jeho satelity nebo kombinaci obojího.

Jakkoliv k tomu může dojít, je zřejmé, že konečný výsledek závisí na ideologických faktorech. Zastánci svobody mohou zvítězit jen tehdy, když budou zcela podporováni občany a bezvýhradně zavázáni ideálům svobody. Budou však poraženi, jestliže jsou ti, co utvářejí veřejné mínění v jejich táboře, infikováni sympatiemi k totalitnímu programu. Lidé bojují až do posledního dechu za své přesvědčení. Nikdo ale nebude věnovat úsilí něčemu, co se zdá být v jeho očích jen poloviční pravdou. Ti, již říkají: „Já nejsem komunist, ale...“ nemohou být počítáni mezi oddané bojovníky za svobodu a proti komunismu.

V Rusku bychom v roce 1917 napočítali pouze několik tisíc bolševiků. Z pohledu matematiky byly jejich síly bezvýznamné. Přesto dokázali uchvátit moc a dosáhnout úplného podrobení celého národa, protože se nestřetli s žádnou ideologickou opozicí. V celé rozsáhlé carské říši nebyla žádná skupina ani strana, která by obhajovala ekonomickou svobodu. Neexistoval žádný autor ani učitel, kniha, časopis nebo noviny, které by prohlašovaly, že jediným způsobem, jak mohou ruští lidé dosáhnout nejvyšší možné prosperity, je svoboda bez byrokratického sešněrování.

Všichni lidé souhlasí, že ve Francii a Itálii [1948] je nebezpečí komunismu veliké. Přesto je skutečností, že většinová část společnosti o bou zemi se staví ke komunismu nepřátelsky. Nicméně, odpor těchto většin je slabý, protože z velké části obhajují socialismus a zastávají marxistickou kritiku kapitalismu. Díky tomuto ideologickému infiltrování komunistických protivníků ve Francii a Itálii jsou šance komunistů mnohem větší, než by odpovídalo velikosti členstva komunistické strany.

Praktické aplikace teorie

Lidé zaměstnaní na vedoucích místech v obchodu, odborníci, politici, vydavatelé a pisatelé novin a časopisů, a představitelé dalších významných povolání, jsou natolik pohlcní rozličnými problémy, kterým musí čelit, že opomíjejí věnovat pozornost velkým ideologickým konfliktům současnosti. Neodkladné úkoly spojené s každodenní rutinou na ně uvalují enormní množství naléhavé práce a nezůstává čas pro důkladné a svědomité prozkoumání naznačených principů a doktrín. Praktický člověk, zmatený obrovským množstvím detailů a maličností, bere v úvahu jen krátkodobé důsledky alternativ, z nichž si musí v daném okamžiku vybrat, a neláme si hlavu s důsledky dlouhodobými. Podléhá zhoubnému vlivu iluze, že tento postoj sám je hodný činného občana, úspěšně přispívajícího k pokroku a blahu; zabývání se zásadními otázkami je toliko zábavou autorů a čtenářů zbytečných intelektuálních knih a časopisů. V demokratické Americe mají v současnosti nejvýznamnější lidé obchodu, odborníci a politici stejný postoj k „teoriím“ a „abstrakcím“, které Napoleon

(pokračování na straně 2)

Extremismus

David Lipka

Označíte-li někoho za extremistu, dá se téměř s jistotou prohlásit, že mu tím nezalichotíte. Samotné slovo je snad každému čímsi nepřijemné. Ať již vědomě či nikoli, většina z nás s ním spojuje takové vlastnosti jako je neochota dohodnout se, zaslepenost, neschopnost zohlednit širší souvislosti, rozumová nedostatečnost atd. Stručně řečeno, vlastnosti extremisty člověku jen stěží umožňují setrvat v otevřené náruči otevřené společnosti.

Neboť extremismus nepatří do dobré společnosti, lze oprávněně očekávat, že i použití tohoto označení se bude vážit na pomyslných lékárnických vahách. Vždyť označit slušného člověka za extremistu znamená totéž, jako říci o něm, že porušuje dobré mravy. Někdy se sice vzpírá jen v rovině názorové, ale od slov, jak víme, zbývá již jen krůček k činům.¹ I největší pohromy začínaly nezapjatým chvástáním a končily revolucí a gilotinou. Nebudeme proto snad příliš přehánět, když uzavřeme, že označení extremisty si svou závažností nezadá s označením zloděj a možná i vrah. A ty je přece třeba pozavírat.

Vidíme-li tedy, s jak významově obtížným slovem máme co do činění, chápeme, že k rozhodnutí o jeho vyslovení musí na naši již zmíněné pomyslné váze spočinout vskutku těžký argument. Vážte s námi. Jestliže někdo touží sprodit ze světa bytí jediného člověka a vyzývá k tomu ostatní, je to nepochybně extremisty. Extremistou je i člověk, bojující s pomocí internetu a mobilních telefonů proti globalizaci, který nedokáže než ukopit své vnitřní pnutí zásadním vymezením se vůči hovězím karbanátkům a následnou hrou „v dlažební kostky“. Označení extremisty si konečně zaslouhuje třeba i ten, kdo zřejmě z důvodů chorobné žárlivosti na neznámé autory vyzývavě holých ploch cizích majetků musí každou z nich označovat svým podpisem.

V tomto seznamu bychom mohli pokračovat téměř donekonečna a každý by jej vyplnil různým obsahem. A v tom právě vězí háček. Na seznamu extremistů nalezl své místo i takzvaný Ultraliberál.² Netušíte-li ani v nejmenším, o jakého zloducha se jedná, pak vezte, že se má projevat následovně: Poznáte ho prý již při první rozmluvě. Za prvé si myslí, že existuje něco takového jako pravda, o které lze rozhodnout v argumentaci a kterou není třeba donekonečna testovat. Z toho mu plyne onen *humorný* závěr, že dva lidé a dokonce snad i dva lidé různé národnosti v různých dobách by mohli „mít“ stejnou pravdu. Nechápe, že základním smyslem vedení polemik není zjistit, jak se věci mají, ale příjemně si popovídat. Dokonce se domnívá, že existuje univerzální teorie účelového lidského jednání. Z toho již snadno dovodíme, že tvrdošjně odmítá obrousit hrany svých teorií, otupit hroty argumentů a vzdát se úporné snahy být konzistentní. Stručně a jasně – extremisty.

Asi nikoho nepřekvapí, vzhledem k tomu, co jsme již řekli, že takový Ultraliberál z označení extremisty zrovna nevyskává nadšením, a chce se proto bránit. Pokusme se nyní společně prozkoumat, která ze stran by byla v tomto sporu oprávněná.

(pokračování na straně 3)

¹ Samozřejmě s výjimkou politiků.

² Omlouváme se všem pravidelným čtenářům TL za použití výrazu ultraliberál. Jsme si vědomi toho, že nemá žádný smysluplný význam. Stejně tak, jako je člověk buď živý nebo mrtvý a nemá smysl o nikom prohlašovat, že je ultramrtvola, tak člověk buď cítí svobodu/práva druhých, a můžeme mu proto říkat liberál, nebo svobodu necítí, a pak není liberálem. Protože zde však podáváme obraz jednoho sporu, kde slovo ultraliberál hraje klíčovou úlohu, nemůžeme se mu ani my vyhnout.

Cíle ekonomického vzdělávání

(pokračování ze strany 1)

Bonaparte používal při zsměšňování a urážení „teoretiků“.

Pohrdání teorií a filosofií je způsobeno především chybou vírou v to, že důkazy dané zkušeností hovoří samy za sebe, že důkazy samy mohou vyvrátit (realita může vyvrátit) klamné interpretace. Vítězí představa, že chybná filosofie nemůže způsobit vážné škody, jakkoli je nějaký „ismus“ zrádný a nebezpečný; realita je silnější než pohádky a mýty; pravda automaticky zažene lež; není důvod dělat si starosti s propagandou apoštolů lži.

Není potřeba začínat se zkoumáním gnozeologických otázek souvisejících s tímto obecně přijímaným názorem. Možná bude stačit ocitovat několik řádek od Johna Stuarta Milla. „Člověk,“ říká Mill, „je schopen napravit své chyby diskusí a zkušeností. Ne zkušeností samotnou. Musí být přítomna diskuse, aby ukázala, jak je zkušenost interpretována. Špatné názory a metody postupně ustoupí faktům a argumentům; ale fakta a argumenty musí být, aby měly nějaký vliv na rozum, předneseny již před tím. I velmi málo faktů může sdělit svůj vlastní příběh, vyjít bez vysvětlivek svůj význam.“*

Lidé, kteří věří, že pouhé záznamy amerických úspěchů ekonomického individualismu ochrání mládež Spojených států před vlivem idejí Karla Marxe, Thorsteina Veblena, Johna Deweyho, Betrandu Russella a Harolda Laskiho, se šeredně mylí. Nedokážou rozeznat roli, kterou hraje marxistický polylogismus v současné filosofii.

Podle doktríny marxistického polylogismu odrážejí lidské ideje třídní pozici; nejsou ničím, jen maskou sobeckých zájmů vlastní třídy a jsou neslučitelné s protikladnými zájmy všech ostatních společenských tříd. „Materiálně produktivní síly“, ovlivňující běh lidských dějin, vybraly pracující „třidu“, proletariát, aby odstranila všechny třídní rozpory a přinesla trvalou spásu celému lidstvu. Zájmy proletářů, kteří dnes tvoří významnou většinu, nakonec splynou se zájmy všech. Z důvodu nevyhnutelnosti osudu člověka, říkají marxisté, jsou proletáři dobří a buržoazie špatná. Není potřeba odmítat autora, který nesouhlasí s „pokrokovým“ učením Marxe, Engelse a Lenina; je jen potřeba odhalit jeho buržoazní profil a ukázat jeho falešnost a pomatenost, protože je buď buržoazí, nebo buržoazní „patolízal“.

V takto důsledné a radikální formě je polylogismus přijímán jen ruskými bolševiky. Ti dokonce rozlišují „buržoazní“ a „proletářské“ teorie i v matematice, fyzice, biologii a medicíně. Ale o co umírněnější typ polylogismu, aplikující „buržoazní“ nebo „proletářský“ metr pouze ve společenských a historických oborech, se jedná, o to více je přijímán, dokonce mnohými autory, kteří sami sebe důrazně nazývají antimarxisty. Dokonce na univerzitách, které radikální marxisté hanobí jako pevnosti buržoazní mentality, je obecná historie, stejně jako historie filosofie,

literatury a umění, často vyučována z pohledu marxistické materialistické metodiky.

Zásady lidí svázaných s marxistickým polylogismem nemohou být zvklány žádným argumentem předloženým autorem, politikem nebo jiným občanem podezřelým ze svazků s buržoazií. Pokud je významná část národa prodchnuta (mnoho z nich nevědomě) polylogistickou doktrínou, je bezúčelné diskutovat s nimi o specifických teoriích (pojetích) různých vědních oborů nebo o interpretaci konkrétních faktů. Tito lidé jsou i munní vůči myšlenkám, představám a věcným informacím, které pocházejí z tak ubohého zdroje, buržoazní mysli. Proto je zřejmé, že pokus osvobodit lidi, obzvláště intelektuální mládež, z pout „nekonvenční“ indoktrinace (nekonvenčních názorů) musí začít na filosofické a gnozeologické úrovni.

Neochota zabývat se „teorií“ je srovnatelná s pokornou poddajností vůči Marxovu dialektickému materialismu. Intelektuální konflikt mezi svobodou a totalitou nebude rozhodnut v diskusích o významu konkrétních statistických čísel a historických událostí, ale důkladným výzkumem základních otázek teorie poznání a teorie znalosti.

Je pravdou, že masy mají pouze hrubé a zjednodušené vědomosti o dialektickém materialismu a jeho odnoži, takzvané sociologii znalosti. Ale vědomosti mnohých jsou hrubé a zjednodušené. Podstatou není změnit ideologii mas, ale změnit nejdříve ideologii vzdělané vrstvy, „intelektuály“, jejichž mentalita determinuje obsah zjednodušení, na nichž lpí „nevzdělanci“.

Progresivismus a marxismus

Sociální a ekonomické nauky „nekonvenčních progresivců“ jsou směsí několika překroucených částí heterogenních, vzájemně neslučitelných teorií. Hlavní komponenty tohoto celku byly převzaty z marxismu, britského fabianismu a pruské historické školy. Základní prvky byly vypůjčeny i z učení měnových reformátorů, inflacionistů, kteří byli dlouho známi jako tzv. „měnová klika“. Důležitý je i odkaz merkantilismu.

Všichni pokrokáři hanobili 19. století, jeho ideje a politiku. Nicméně, základní přísady progresivismu, kromě merkantilismu, který pochází ze 17. století, se formovaly právě v tomto hanobeném 19. století. Ale progresivismus se, jak jinak, odlišuje od každé z těchto doktrín, z nichž část každé byla včleněna do progresivismu. Mezi těmi, kteří se nazývají pokrokáři, je zcela určitě část zásadových marxistů. Významná většina pokrokářů je umírněná a opatrná při hodnocení Marxe. Ačkoliv víceméně souhlasí s materiálními cíli (materialistickým objektivismem) bolševiků (bolševismu), kritizují doprovodný fenomén revolučního hnutí, například diktátorské metody sovětského režimu, jeho antikřesťanskost a „železnou oponu“.

Mnozí významní zastánci progresivismu deklarují otevřeně, že jejich cílem je s konečnou platností nahradit svobodné podnikání socialismem. Jiní pokrokáři naopak znovu a

znovu ohlašují svůj záměr zamýšlenými reformami zachránit kapitalismus, který by zánikl, kdyby nebyl zdokonalen a reformován. Obhajují intervencionismus jako trvalý systém ekonomické organizace společnosti. Ne jako umírněné marxistické skupiny, které ho vidí jako způsob postupné realizace socialismu.

Není zapotřebí začínat s analýzou intervencionismu. Bylo nevyvratitelně prokázáno, že všechna intervencionistická opatření s sebou nesou důsledky, které (z pohledu vlády a stran, jež se k ní uchylují) jsou méně uspokojivé než předchozí stav věcí, který se rozhodly změnit. Jestliže nejsou pro vládu a politiky dostatečnou lekcí tyto neúspěchy a nechtějí se vzdát všeho toho vměšování do cen zboží, mezd a úrokových měr, tak musí provádět stále další a další regulace, dokud není celý systém tržní ekonomiky nahrazen všudypřítomným plánováním a socialismem.

Avšak mým záměrem není zabývat se politikami doporučovanými zastánci intervencionismu. Tyto praktické politiky jsou rozdílné u různých skupin. Jednalo by se jen o nepatrné přehánění, kdyby bylo řečeno, že každá nátlaková skupina má svůj vlastní druh intervencionismu, ale to se týká i profesorů. Každý je posedlý myšlenkou vyvrátit nedostatky všech konkurenčních názorů. Přesto je teorie, která tvoří základ intervencionistické troufalosti, a tvrdí, že rozpory a zlo jsou údajně neodmyslitelnou součástí kapitalismu, přijímána všemi odrůdami progresivismu a všeobecně akceptována téměř bez odporu. Zastánci teorií, které jsou s tím v rozporu, se stávají psanci. Antipokrokářské ideje jsou karikovány na univerzitních přednáškách, v knihách, pamfletech, článcích a novinách. Nastupující generace o nich nic neslyší, kromě toho, že jsou teoriemi ekonomických reakcionářů, nelitostných vykořisťovatelů a „loupeživých baronů“, jejichž nadřazenost je minulostí.

Hlavní teze progresivismu

Teorie vyučované v současnosti pod označením „pokroková ekonomie“ se dají charakterizovat následujícími deseti body.

1. Základní ekonomickou tezí, která je společná všem socialistickým skupinám, je teze, že existuje potenciální nadbytek díky technickým vymoženostem posledních dvou set let. Nedostatečné uspokojování užitečnými předměty je způsobeno pouze, jak Marx a Engels opakují stále dokola, vrozenými rozpory a nedostatky kapitalistického způsobu výroby. Jakmile by byl přijat socialismus a dosáhl svého „vyššího stadia“ a poté, co by byly vymýceny poslední zbytky kapitalismu, nastane prý období hojnosti. Práce nebude již více představovat námahu, ale jen potěšení. Společnost se dostane do takového stadia, že bude dávat „každému dle jeho potřeb“. Marx a Engels si nikdy nevšimli existující neúprosné vzácnosti materiálních výrobních faktorů. Akademičtí pokrokáři jsou při výběru termínů více obezřetní, přesto však všichni přijímají socialistické teze.

* Mill, J. S.: On Liberty, 1864, str. 38-39.

2. Inflacionistické křídlo pokrokářství, stejně jako nejbídnější marxisté, také ignorují skutečnost, že materiální výrobní faktory jsou vzácné. Tento omyl vede k závěrům, že úroková míra a podnikatelský zisk může být odstraněn prostřednictvím úvěrové expanze. Z jejich pohledu se úvěrové expanzi staví do cesty jen sobecké třídní zájmy bankéřů a lichvářů.

Ohromující úspěch zastánců inflace se projevuje v měnové a úvěrové politice všech zemí. Teoretické a významové posuny, které předcházely tomuto vítězství a které toto vítězství umožnily a nyní zabraňují přijetí zdravých měnových politik, jsou následující:

a. Až na několik málo posledních let bylo pod pojmem inflace myšleno významné zvýšení množství peněz a peněžních substitutů v oběhu. Takový růst nutně vede k všeobecnému zvýšení cen zboží. Dnes je ale termín inflace používán k označení nevyhnutelných důsledků toho, co bylo dříve nazýváno inflací. Proto lze již dnes bez větších problémů tvrdit, že zvýšení množství peněz v oběhu prý neovlivňuje ceny, a že všeobecné zvýšení cen, kterého jsme v posledních letech svědky, nebylo způsobeno vládní měnovou politikou, ale neukojitelnou hrabivostí podnikání.

b. Předpokládá se, že znehodnocení měnových kurzů není v zemích, kde v důsledku inflace rostlo množství peněz v oběhu více než v ostatních zemích, důsledkem této inflační politiky, ale jde prý o důsledek jiných činitelů, například: nepříznivého vývoje platební bilance, nekalých machinací spekulantů, „vzácnosti“ cizích měn a obchodními bariérami vytvořenými cizími vládami, a ne domácí vládou.

c. Předpokládá se, že vláda, která má kontrolu nad bankovní systémem a jejíž měna funguje v rámci zlatého standardu, má moc a sílu podle libosti manipulovat s úrokovou mírou, ve smyslu jejího snížení, aniž by to způsobilo nežádoucí důsledky. Vehementně je odmítán názor, že politika „levných úvěrů“ vede nevyhnutelně k ekonomické krizi. Teorie vysvětlující opakování období ekonomické krize jako nutný výsledek umělých pokusů o snížení úrokových sazeb a zvýšení množství úvěrů, je buď pominutá mlčením nebo zkrácena za účelem jejího zesměšňování a hanění jejích autorů.

3. Poté je již snadné popsat opakování ob-

dobí ekonomických krizí jako zlo, které je kapitalismu vlastní. Tvrdí se, že kapitalistická společnost nemá dostatek síly k zvládnutí vlastního osudu.

4. Nejhorším důsledkem ekonomické krize je masová nezaměstnanost, která se rok od roku zvyšuje. Lidé pak prý následkem kapitalismu hladoví, což je údajně vyvoláno neschopností svobodného podnikání poskytnout dostatek práce. Kapitalistický technologický vývoj, který by mohl být pro všechny požehnáním, je tedy pro nejpočetnější třídu bičem.

5. Zlepšení materiálních podmínek pracujících, zvýšení reálných mezd, zkrácení pracovní doby, odstranění dětské práce a všechny další „sociální výhody“ jsou úspěchem vládního pracovního zákonodárství a odborů. Nebýt prý zásahů vlády a odborů, podniky pracující třídy by byly stejně špatné jako v období průmyslové revoluce.

6. Navzdory úsilí lidových vlád a odborů si všichni pracující zoufají. Marx měl prý naprostou pravdu, když předpovídal nevyhnutelnost postupného ožebračování proletariátu. Skutečnost, že nepředvídatelné okolnosti přechodně zajistily nepatrné zlepšení životní úrovně amerických pracujících, neměla údajně větší význam. Toto zlepšení se týká pouze zemí, jejichž populace nedosahuje ani 7 % světové populace, to je řeč faktů, kromě toho se jedná pouze o přechodný jev. Bohatí jsou prý stále bohatšími; chudí jsou stále chudšími; střední třída mizí. Značná část bohatství je koncentrována v rukou několika rodin, přísluhovači těchto rodin ovládají nejdůležitější státní úřady a řídí je za účelem získání výhradního prospěchu „Wall Streetu“. To, co je buržoou nazýváno demokracií, je ve skutečnosti „pluto-demokracie“ (demokracie v rukou bohaté vládnoucí třídy), lstivá maska vládnoucí třídy vykořisťovatelů.

7. V případě neexistence vládní regulace cen jsou prý ceny zboží svévolně manipulovány podnikateli. V případě neexistence minimální mzdové sazby a kolektivního vyjednávání by prý zaměstnavatelé manipulovali podobně i se mzdami. Výsledkem je, že zisky prý pohlcují stále více národního důchodu. Kdyby schopné odbory nebyly odhodlané zastavit machinace zaměstnavatelů, převládla by údajně tendence k poklesu reálných mzdových sazeb.

8. Popis kapitalismu jako systému konkurenčního podnikání byl prý možná správný v jeho počátečních stadiích. Dnes je ale takový popis údajně zcela nevhodný. Kartely mamutích velikostí a monopolistické koncerny ovládají národní trhy. Jejich úsilí o získání výhradního postavení na světovém trhu vede k imperialistickým válkám, ve kterých chudí krvácejí, aby bohatí byli bohatšími.

9. Stejně jako není kapitalistická produkce vytvářena za účelem užití, ale pro zisk, neuspokojují prý ani zhotovené věci neefektivněji reálné potřeby, ale jsou vytvářeny s cílem maximalizovat zisk. „Obchodníci se smrtí“ vyrábějí ničivé zbraně. Jiné podnikatelské skupiny otravují těla a duše mas návykovými drogami, omamnými nápoji, tabákem, chlípnými knihami a časopisy, hloupými filmy a slabomyslnými komiksy.

10. Podíl národního důchodu připadající majetným třídám je tak obrovský, že může být prakticky považován za nevyčerpatelný. Lidová vláda, která se nebojí zdanit bohaté podle jejich schopnosti platit, nemá prý důvod zřít se výdajů, z nichž by měli mít prospěch voliči. Na druhé straně mohou být prý zisky bez omezení přískrcovány za účelem zvýšení mzdových sazeb a snížení cen spotřebního zboží.

* * *

To jsou hlavní principy „neortodoxní doktríny“ dneška, nesprávné představy, jichž se musí dnešní vzdělávání zbavit. Úspěch či neúspěch snahy o nahrazení nesprávných představ správnými bude záviset na schopnostech a charakteru lidí, kteří se snaží splnit tento úkol. Jestliže není v rozhodující chvíli dostatek správných lidí, je osud naší civilizace zpečetěn. Dokonce i když budeme mít k dispozici takové průkopníky, jejich úsilí bude marné při setkání s lhostejností a apatií ze strany spoluobčanů. Přežití civilizace může být ohroženo zločiny diktátorů, fiškerů a duceů. Jejich ochrana, obnova a udržování vyžaduje společné úsilí všech lidí dobré vůle.

*Část memoranda (1948) určeného pro Leonarda E. Reada, zakladatele a prezidenta tehdy nově založené Foundation for Economic Education (FEE).
Přeložil Štefan Paluba.*

Extremismus

(pokračování ze strany 1)

Jednu ze zúčastněných stran jsme si již představili, ale kdo jsou ti druzí? Jak vypadá ten, koho rozesmívá být jen pomyšlením na existenci nějaké objektivní pravdy? Na to nelze poskytnout jednoznačnou odpověď. Hledaným exemplářem může být v zásadě kdekdo. A takový Kdekdo, jak již jméno napovídá, se velmi obtížně identifikuje.

Jednou na sebe vezme podobu ústavního soudce. V jeho taláru pak může hrát o nutnosti dělby práce v oblasti vědy a o tom, jak je třeba vykázat praxeology (připomeň-

me, že se jedná o ty extremisty, kteří si myslí, že člověk účelově jedná) do patřičných mezí a v oblasti uspořádání společenských záležitostí a zkoumání pravidel se raději řídit pozorováním ještěrek.³ Člověk prý sice účelově jedná ve sféře „tržních vztahů“, jakmile však zastrčí peněženku, je záhodno přenechat bádání jiným společenským vědcům, kteří dle výstižného podání Frédérica Bastiata „předpokládají, že lidé jsou inertní hmotou, pasivními částicemi, pohybu zbavenými atomy, či přinejlepším jistým druhem

vegetace, bez zájmu o vlastní způsob existence“.⁴

Někdy se též může Kdekdo projevat skrze vědce. Takový vědec-Kdekdo se kupříkladu zabývá metodologií. Osvětlí nám, že všechny teorie mají tak trochu pravdu, a bylo by proto špatné je kvůli tomu, že se navzájem vyvracejí, zavrhat. „Jedna teorie, řekněme marxismus, by mohla vysvětlit hospodářské cykly a otázky nerovnováhy lépe než ortodoxní keynesovství. Monetarismus by si naproti tomu nárokoval nadřazenost nad keynesovstvím při vysvětlení inflačních procesů. Keynesovství by mohlo tvrdit, že je-

³ Cepl, Vojtěch, vystoupení na semináři *Jaká bude funkce státu?* pořádaném RSE 14. 2. 2002.

⁴ Bastiat, Frédéric: *The Law*, 1998, str. 30.

jich teorie i praktické politiky by byly nejučinnější v boji s nezaměstnaností.⁴⁵

Občas se stává, že se Kdekdo objeví v Centrální bance. V této pozici je třeba se vymezit zejména vůči jedné doposud opomíjené charakteristice extremistů-ultraliberálů. Tou je jejich vytrvalá snaha narušovat plynulý běh historického dění skrze kritiku „spontánně vzniklých institucí“, mezi něž se řadí například Centrální banka. Nemají sebemenší pochopení pro nezávazné klábosení o kredibilitě nad běžícími tiskařskými stroji. Škoda, stačila by trocha porozumění a nemuselo by se jim nadávat do hlupáků a šilenců.

Je zajímavé sledovat, že Kdekomu se výjimečně daří v jedné zvláštní skupině obyvatelstva. Nebude zřejmě náhodou, že všechny jeho dosud jmenované individuace se honosí akademickými tituly. Pokračujeme tedy dále a ukažme, jak to vypadá, když se Kdekdo stane filosofem. Nejdříve nás ubezpečí, že právo na svobodu, což lze též chápat jako vlastnictví sebe sama, představuje „nezadatelné lidské právo“. Následně z něj však vykouzlí „právo na školení, na lékařskou péči a snad i na práci“.⁶ Ano, hlavně nebýt konzistentní! Vlastnická práva sice existují a jsou nutnou podmínkou fungování společnosti, avšak všechno má své meze. Když se jedná o lékařskou péči, právo musí stranou. Potřebujeme proto pečlivě „odlišit mezi vlastnickým právem a vlastnickou svévolí“.⁷ Dokonce se dozvídáme o principiální distinkci mezi výše zmíněnými kategoriemi. Zatímco vlastnictví krumpáče nebo lopaty, pokud se dotyčný živí jako kopáč, je legitimní, tak totéž vlastnictví u nekopáče, který pouze tyto nástroje pronajímá za účelem „hromadění další nadhodnoty, pro jejíž potřebu musí vytvářet umělou potřebu“⁸ je již svévole. Na tom se také zakládá „právo společnosti na úpravu vlastnických vztahů, třeba na zdaňování“.⁹ Jak zajistit, aby demokratické rozhodování o těchto otázkách bylo „výrazem informovaného, reprezentativního a rozvážného rozhodování, nejen zrcadlem momentální nálad voličů“? Poměrně jednoduše. Je třeba „podporovat [jak jinak než z daní] veřejnoprávní média, která bulváru nastavují latku kvalitního žurnalistu a nemusí se obávat, že si tím znepřátelí vlivnou skupinu inzerentů“.¹⁰

Představili jsme obě strany sporu. Na jedné straně stojí Kdekdo, na druhé straně Ultraliberál. Přistupme nyní k podstatě sporu. Je podle vás oprávněné, aby ten prvý nazýval druhého extremistou? Již jsme naznačili, že být označen za extremistu má svoji váhu. Když Kdekdo nebyl tím, kým je, a nezástával tak významné posty, které dodávají jeho slovům náležitý důraz, mohli bychom předpokládat, že se jedná o člověka, jenž nemá k používání označení extremisty žádný pádný důvod a jen tak nezávazně tlachá, používaje slov bezmyslenkovitě podle toho, jak se zrovna vynořují před jeho omezeným intelektem zpoza všudypřítomných horizontů naprosté ignorance. Tuto variantu však musíme s ohledem na znamenitost a váženost Kdekoho jednoznačně odmítnout. Existuje tedy na straně Kdekoho důvod a snažme se posoudit, zda je to důvod dostatečný.

Abyste tomu tak bylo, musí mít Ultraliberál cosi společného s ostatními příklady extremistů. Lze něco takového najít? Dovolíme si čtenáři navrhnout vlastní dílčí závěr. Na první pohled se zdá, že pojtítko nalézáme v odporu proti řádu společnosti. Jedna nula pro Kdekoho. Na pohled druhý však přece jenom objevíme jeden podstatný rozdíl.

Ponechme tentokrát stranou zásadní odlišnost mezi tím, když se někdo omezí opravdu jen na verbální projevy a situací, když se naplnění proklamovaných cílů sám ujme.¹¹ Pro nás to není podstatné. Nezkoumáme, kdo je zločincem, nýbrž pouze oprávněnost používání označení extremisty. Nechceme také zatěžovat vážené čtenáře TERRA LIBERA opětovným popisováním propastného a nepřekonatelného rozdílu mezi státem a společností. Nejen oni již dávno vědí, že základem pravého společenského řádu je dobrovolná kooperace založená na respektování majetkových práv, a nikoli násilné donucování ze strany samozvaných vládců. Není to třeba.

Pokud se shodneme na definici extremisty jako odporu vůči pravému řádu společnosti, pak se nám věc zdá být nad slunce jasnější. Zatímco v prvních třech uvedených příkladech máme co do činění s porušováním práv, ať již se jedná o právo na život či právo na majetek, nebo alespoň s výzvami k takovému porušování, v případě Ultraliberála nikoli. Ultraliberál nejenže neporušuje skutečný společenský řád (není zločincem), ani nevyzývá k jeho porušování (není ani extremistou), ale činí s plnou vervou pravý opak!

Máte ještě pochybnosti? Zvažte tedy následující. Lze nazývat extremistou toho, kdo si myslí, že každý člověk účelově jedná, a má proto legitimní právo na majetek, nebo toho, kdo tvrdí, že pravidla jsou různá, lidé jsou různí, vše se nám tak nějak počínáje pravidly chování ještěřek spontánně vyvíjí a jediné, o co se vskutku můžeme opřít, je fakt, že zdanění má svou legitimitu, protože je třeba zajistit fungování ústavního soudu? Opravdu se člověk nijak neliší od ještěřky, kromě toho, že chodí nakupovat do supermarketu?

Je extremistou ten, kdo říká, že žádný násilný zásah do svobodné směny nezvyší blahobyť směňujících, nebo ten, kdo říká, pojďme to vyzkoušet, třeba to tentokrát vyjde jinak? Můžeme opravdu člověka „natahovat na skřípec, aby nám vydal svá tajemství“?

Je konečně extremistou ten, kdo dokazuje, že žádný nárůst peněžní zásoby nemůže vést ke zvýšení blahobytu společnosti, nebo ten, kdo svým jednáním připravuje miliony lidí o jejich úspory? Přestává snad být velká krádež krádeží jenom proto, že se takto kráde i jinde ve světě?

Můžeme konečně nazvat extremistou člověka, který tvrdí, že vlastnické právo je základním principem, který umožňuje dobrovolnou lidskou spolupráci, a nelze jej proto porušit pouze z důvodu, že se na tom shodne nějaká většina, nebo toho, kdo říká, že je třeba bohatým brát a chudým dávat, aby existovala rovnost a mohla tak vzkvétat demokracie? Přestává být zločin zločinem, když jsou útočníci dva a oběť pouze jedna?

Věříme, že nyní se přidali na správnou stranu i čtenáři, jimž vrozený skepticismus nedovolí ani na chvíli popustit oštěpě prísne racionality. Zůstává nicméně ještě jedna nezodpovězená otázka. Proč se Kdekdo k označování Ultraliberála za extremistu uchýlil? Je zřejmé, že k tomu musel mít závažný důvod, neboť ho lze vzhledem k jeho výtečnosti jen těžko podezírat z toho, že se za vidinu moci a slávy vzdal svých ideálů a propůjčil se nízké propagandě, která dláždí cestu k prestižním postům ve státní sféře. Jedním důvodem by mohlo být, že rozumí slovu extremisty jinak než většina ostatních lidí a používá ho jako synonymum slova názorově konzistentní. Pak je ale těžké označit za extremistu i nepřítelů hovězích karbanátků. Zůstává proto poslední důvod a tím je, že Kdekdo netuší, o čem mluví, a pouhý zajiště nezaviněný nedostatek pochopení mu brání v okamžité změně názorů. I my se přikláníme k této odpovědi.

Vyzýváme proto čtenáře, aby ke Kdekomu byli shovívaví. Na vině bude zřejmě duch doby.

Nelze mít přece nikomu za zlé, že se přes nánosy propagandistického braku neprodrál až ke skutečné teorii, ani že mu státní demokratické školství zabránilo poznat skutečnou historii.

Není to jeho chyba. Nelze mu vyčítat, že se nedopátral názorů Johna Adamse, který již před dvěma sty lety říkal, že „demokracie bude závidět všem, zápasit se všemi, bude se pokoušet strhnout vše, co jí bude stát v cestě, a když se jí náhodou podaří nakrátko získat nadvládu, bude mstivá, krvavá a krutá“¹² ani že neocenil pronikavou intuici Jamese Madisona, jenž ve stejné době předpovídal obtížnost úkolu „hájit majetková práva proti duchu demokracie“. Demokratický duch rovnosti v hlouposti vládne vskutku mocnou silou. Nevynášejme proto unáhlené soudy. Stále je ještě čas procitnout z dogmatického spánku.

Dodatek:

Vážený čtenáři, přestože v textu tlumočíme názory lidí, které lze označit jako extremistické, neboť směřují k potlačení lidských práv, neopatřujeme je jejich povinným vysvětlujícím komentářem. Věříme, že všichni, kterým se dostane náš časopis do rukou, snadno nahlédnou ohavnost zmíněných názorů a nenechají se jimi ani v nejmenší míře ovlivnit.

⁵ Pheby, John: *Methodology and Economics*, 1991, str. 29.

⁶ Kohák, Erazim: *Průvodce po demokracii*, 1997, str. 58.

⁷ *Ibid.* str. 93.

⁸ *Ibid.* str. 97.

⁹ *Ibid.* str. 94.

¹⁰ *Ibid.* str. 45.

¹¹ Viz Štátný, Dan: „Mohou být slova násilím?“, *TL* 1/2001.

¹² Cit. dle Kuehnelt-Leddihn, Erik von: *Leftism Revisited*, 1990, kap. 6.

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.